

Asia: VN/26031/2020-VM-5

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

VTJ-lain muutokset

- Näettekö ehdotetun VTJ-lain muutoksen tehokkaaksi keinoksi vähentää tietoturvaloukkausten uhreille aiheutuvaa vahinkoa? Onko muita tehokkaampia keinoja vähentää uhreille aiheutuvaa vahinkoa?
- Viitaten kappaleeseen 4.1. keskeisistä ehdotuksista, tulisiko selvitysvastuun jakautumisesta säätää henkilötunnuksen muuttamista hakevan ja Digi- ja väestötietoviraston välillä? Tulisiko Digi- ja väestötietovirastolle säätää jokin erityinen tiedonsaantioikeus vireillä olevaan rikosasiaan liittyvistä tiedoista siinä tapauksessa, että selvitysvastuun jakautumisen katsottaisiin edellyttävän nykyistä laajempaa tiedonsaantioikeutta?

- Kuten esitystekstissä kerrotaan, pelkkä henkilötunnuksen muutos ei suojaa henkilöä identiteetin väärinkäyttötilanteilta. Luvussa 5.1.1. ”Henkilötunnuksen muuttamisen edellytysten jättäminen ennalleen – muut väärinkäytösten ehkäisemisen keinot” esiin tuodut muut olemassa olevat tai kehitteillä olevat vaihtoehdot kuulostavat hyviltä, vaikkakin vielä tällä hetkellä niihin liittyy ongelmia. Näitä muita keinoja olisi hyvä kehittää nopealla aikataululla, jotta identiteettivarkauksien aiheuttamia haittoja saataisiin vähennettyä ja toisaalta yksityishenkilön (uhrin) työmäärää ja kustannuksia saataisiin pienennettyä.

Kun tietosuojaloukkaus tai tietomurto on tapahtunut, on väärinkäyttö jo tehty, ja henkilötunnuksen muuttaminen ei välttämättä enää korjaa aiheutunutta vahinkoa, vaan aiheuttaa lisäongelmia uhrille. Joissakin hyvin erityisissä tapauksissa voisi olla perusteltua mennä tunnuksen muuttamiseen. Kyberrikollisuuden torjuntaa pitäisi kehittää, sitä kautta ehkä rangaistuksillekin tulisi painoarvoa joka ennaltaehkäisisi näitä.

- Tällä hetkellä henkilön (uhrin) vastuu identiteettivarkauksissa on aika suuri (hän joutuu itse tekemään erilaisia suojaustoimenpiteitä), joten tästä näkökulmasta Digi- ja väestötietovirastolle voisi säilyttää selvitysvastuuta. Ja toisaalta selvitysvastuun myötä myös tiedonsaantioikeutta olisi hyvä kasvattaa, jotta virasto voisi varmistua siitä, että kaikki vaaditut perusteet (taustalla rikos; rikosta

koskeva asia on vireillä; on ilmeistä, että henkilötunnusta tullaan käyttämään rikollisiin tarkoituksiin; muutoksella voidaan ehkäistä näitä väärinkäytöksiä) täytyvät. Lisäksi yksityishenkilön voi olla vaikea arvioida ainakin kahden viimeisen perusteen täyttymistä.

Kun ajatellaan tietomurtojen ja tietosuojaloukkausten lähtökohtaa, se liittyy enimmäkseen säännöstenvastaisiin tai puutteellisiin tapoihin suojata ja käsitellä henkilötunnusta/rekisteriä. Jos kehitetään prosessia, jolla pystytään jälkikäteen korjaamaan tällaisten väärinkäytösten seurauksia sen sijaan että pyrittäisiin kehittämään käsittelytapoja ja tietosuojaa, on vaarana että huonot käytännöt jäävät käyttöön ja niiden seurauksia hoidetaan enenevässä määrin jälkikäteen. Olisi ensiarvoisen tärkeää, että toimenpiteitä kohdistetaan enemmän ennaltaehkäisyyn kuin jälkien korjaamiseen.

Vaikutusten arviointi

- **Keskeiset kehitys- ja tarkennuskohteet esityksen vaikutusten arvioinnin osalta (esimerkiksi vaikutukset tietoja käsittelevien tiedonhallintaan ja tietoaaineistojen muodostamiseen tai vaikutukset asiakkaisiin, mikäli asiakas ei ole toteuttanut hänen vastuullaan olevia toimenpiteitä).**

Sairaanhoitopiirillä on perinteisesti jonkin verran jouduttu käyttämään ns. väliaikaisia henkilötunnuksia, esim. vastasyntyisen ja ulkomaalaisten potilaiden osalta. Näin ollen henkilötunnusten yhdistämisestä meillä on melko vakiintuneet käytännöt. Yhdistäminen vaatii kuitenkin paljon ”käsityötä”, joten suurten tietomurtotapausten vanavedessä mahdollisesti tulevat joukkomuutostarpeet voivat aiheuttaa arvaamattoman paljon työtä ja myös tiedonvälitykseen katkoksia, kun tunnuksia muutetaan käsin eri järjestelmiin ja paperiaineistoihin. Tämä aiheuttaa selkeän riskin potilasturvallisuudelle. Edellä mainitut toimintatavat koskevat kuitenkin vain potilastietoa. Sama tarve voi tulla kohdistua myös esim. henkilöstöjärjestelmiin ja –asiakirjoihin. Näiden osalta työllistävän vaikutuksen arviointi on hankalampaa.

Huomioitavaa on myös, että LifeCare-potilastietojärjestelmään VTJ-päivityspaketin muuttuneista henkilötiedoista saamme tiedon vain alueen nykyisten kuntalaisten osalta. Tämä paketti saadaan DVV:lta kerran viikossa, ja se tiettävästi ajetaan järjestelmään manuaalisesti. PAlevlujemme piirissä on kuitenkin myös muiden kuntien asukkaita.

Jotta vaikutuksia pystyttäisiin arviomaan, pitäisi olla keskitetysti hyvin selvä kuva sekä julkishallinnon että yritysten tietoarkkitehtuurista: missä kaikissa järjestelmissä ja prosesseissa henkilötunnusta käytetään ja mihin tarkoitukseen. Tämä vaatisi tietosuojavaltuutetulta vahvaa otetta yritysten tietosuojavaikutusten arviointiin ja yritysten tietosuojavastaavilta ymmärrystä omien tietojärjestelmien tietoarkkitehtuurista. Ja vaikka henkilötunnusten sijainti tiedetään, pitäisi olla myös selvillä prosessi, jolla tunnusten elinkaarta hallitaan, jos niitä pitää ryhtyä muuttamaan: Miten muutetaan, historioidaan, yhdistellään, poistetaan jne. Suuri osa järjestelmistä, joissa henkilötunnusta käytetään, ei ole suunniteltu siten että tunnusta edes voisi vaihtaa, joissakin järjestelmissä se todennäköisesti on avainkenttä, jonka muuttaminen vaatii perustavanlaatuisia tietokantaoperaatioita toimittajilta.

Yleiset kommentit

- **Yleiset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta**

Tärkeää olisi painottaa lainsäädännössä viranomaisten neuvonta- ja informointivelvollisuutta liittyen henkilötunnuksen muuttamiseen. Yksityishenkilöille on oleellisen tärkeää kertoa, että henkilötunnuksen muuttaminen aiheuttaa, ainakin tällä hetkellä, heille itselleen paljon työtä ja kustannuksia. Tunnus ei myöskään päivyty kovin nopeasti eri viranomaisten ja muiden palveluntarjoajien rekistereihin ja tietoihin, kun osa päivityksistä joudutaan tekemään käsin.

Tässä yhteydessä olisi hyvä myös pohtia, voidaanko esim. kunnallisille toimijoille jakaa päivittyneet VTJ-tiedot ajantasaisemmin ja kehittää parempia rajapintaratkaisuja, jotta tiedot saataisiin automaattisemmin siirtymään eri järjestelmiin. Lisäksi olisi tarpeen jakaa sairaanhoitopiireille VTJ-tiedot suuremmalta alueelta kuin pelkästään oman sairaanhoitopiirin alueelta, varsinkin jos valinnanvapauden käyttö terveydenhuollossa yleistyy ja yhteistyö yli maakuntarajojen kiihtyy. Samalla myös meidän on jatkossa huomioitava paremmin tietojärjestelmien ja sähköisten palveluiden hankinnoissa rajapintamahdollisuudet (eli toimintaympäristön kehitystä on seurattava aktiivisesti).

On ymmärrettävää, että julkinen paine tehdä jotakin asialle on suuri, mutta suurin ongelma on kuitenkin puutteelliset prosessit ja toimintamallit henkilötunnusten käytössä. Henkilötunnusten käyttöön tietojärjestelmissä pitäisi kiinnittää huomiota ja varmistaa, että se eriytetään tunnistamisesta siten, että henkitunnuksen paljastuttua joko rikoksessa tai huolimattomuudesta, voidaan asia hoitaa muulla tavalla kuin tunnusta vaihtamalla. Henkilötunnus ei ole salainen, ja se voi paljastua monella tapaa.

Luukko Miia
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä